







ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ



ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΒΙΤΣΙΩΝ, διηγήματα (Εξάντας, 1999)
- ΡΑΜΠΑΣΤΕΝ, μυθιστόρημα (Εξάντας, 1999)
- ΤΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ, μυθιστόρημα (Εξάντας, 2000)
- ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΟΣ, μυθιστόρημα (Εξάντας, 2001)
- ΑΝΙΜΑΛ, αστυνομικό μυθιστόρημα (Εξάντας, 2002)
- Ο ΓΛΥΠΤΗΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ, νουβέλα (Οδός Πανός, 2002)
- ΟΙ ΝΕΡΑΙΔΕΣ ΤΟΥ ΜΑΝ, αστυνομικό μυθιστόρημα (Εξάντας, 2003, επανέκδ. Καστανιώτης, 2013)
- Ο ΓΙΟΣ ΤΗΣ ΤΖΟΚΟΝΤΑ, νουβέλα (Εξάντας, 2003)
- Η ΛΥΣΣΑ, νουβέλα, (Μίνωας, 2004)
- ΑΥΤΟΚΤΟΝΩΝΤΑΣ ΑΣΥΣΤΟΛΑ, μυθιστόρημα (Καστανιώτης, 2005)
- Ο ΔΑΙΜΟΝΙΣΤΗΣ, μυθιστόρημα (Καστανιώτης, 2007)
- Ο ΑΦΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ, μυθιστόρημα (Καστανιώτης, 2008)
- ΔΕΚΑΕΞΙ, μυθιστόρημα (Καστανιώτης, 2010)
- Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΕΤΡΩΓΕ ΠΟΛΛΑ, ευθυμογραφήματα (Καστανιώτης, 2012)
- ΤΑ ΟΡΦΑΝΑ, θεατρικοί μονόλογοι (Ποταμός, 2012)
- Ο ΤΑΞΙΤΖΗΣ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ, ποίηση (Οδός Πανός, 2012)
- Η ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΙΑΣ ΣΚΥΛΑΣ, μυθιστόρημα (Διόπτρα, 2013)



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

Μυθιστόρημα



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ





Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία

Πεζογραφία – 323

Αύγουστος Κορτώ, *Το βιβλίο της Κατερίνας*

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια - Διόρθωση: Μάριος Παρθένης-Γαρδίκης

Σελιδοποίηση: Κατερίνα Σταματοπούλου

Φιλμ - Μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Αύγουστος Κορτώ, 2013

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013

ΚΕΤ 8424 – ΚΕΠ 734/13

ISBN 978-960-16-5133-0



**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ 38 (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ), 104 37 ΑΘΗΝΑ.

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665 - ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ. ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΘ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 - ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr





*Στο Κουτάβι,
τον κύρη κι αφέντη
της καρδιάς μου*



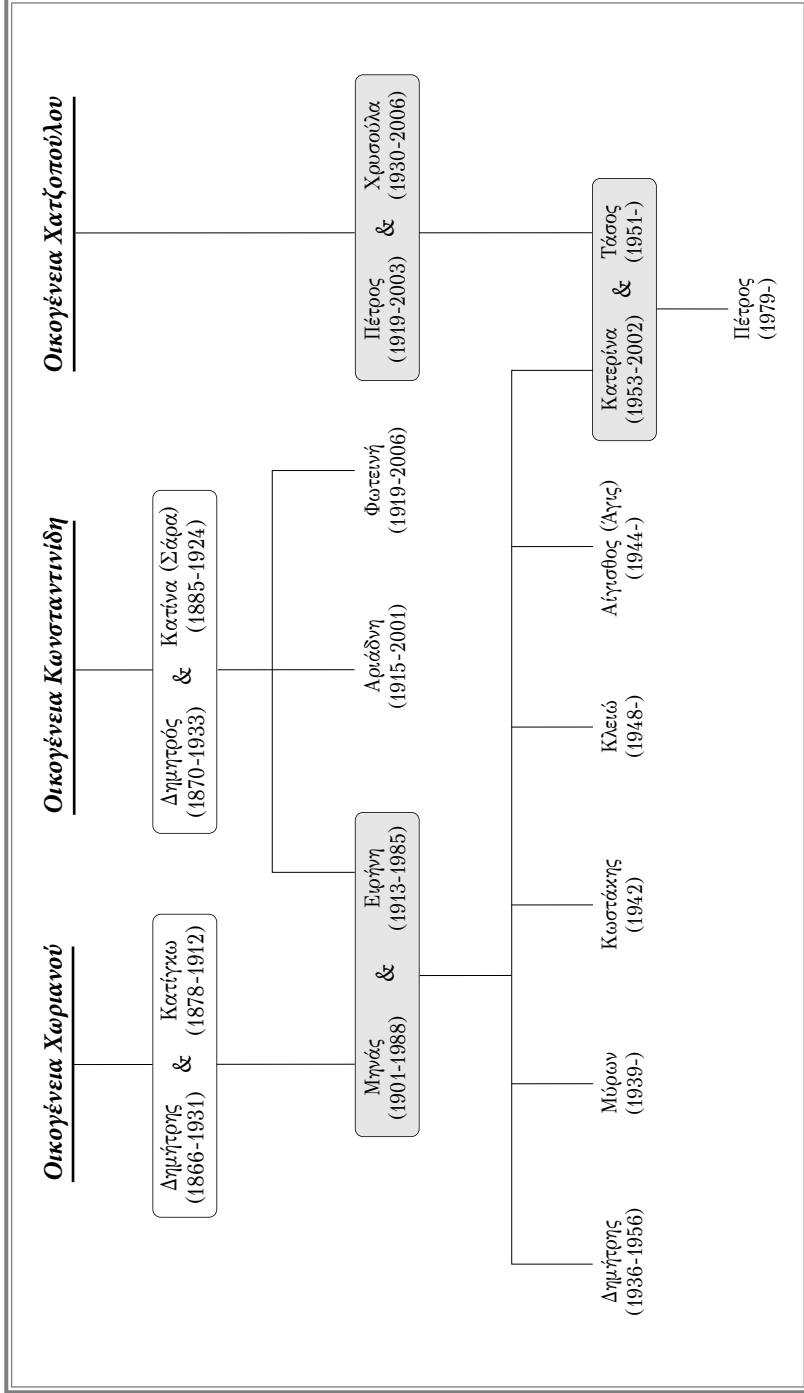


Στην έρημο
Είδα ένα πλάσμα γυμνό, τερατώδες,
Που, σκυφτό κατάχαμα,
Κρατούσε στα χέρια την καρδιά του,
Και την έτρωγε.
Ρώτησα: «Είναι νόστιμη, φίλε;».
«Είναι πικρή· πικρή» αποκρίθηκε·
«Αλλά μ' αρέσει
Επειδή είναι πικρή,
Κι επειδή είναι η καρδιά μου».

Στίβεν Κρέιν

Ζούμε στον πάτο μιας Κόλασης
όπου κάθε στιγμή είναι κι ένα θαύμα.

Ε. Μ. Σιοράν



Τα κύρια πρόσωπα αυτής της αφήγησης



Άρρωστοι άγγελοι μονάχα

Η ιστορία μου αρχίζει από το τέλος – το δικό της και το δικό μου.

Ο γιος μου με βρήκε. Χαράματα Παρασκευής, πέντε μέρες πριν κλείσει τα είκοσι τέσσερα. Κατάλαβε πως είχα πεθάνει κι ας μην είχε αλλάξει τίποτα στον χώρο· ίσως επειδή, όπως πάντα, έστω και νεκρή, τον προϋπάντησα.

Μήνας Δεκέμβρης και τα καλοριφέρ αναμμένα στο φουλ. Εγώ στο κρεβάτι γυμνή τελείως. Είχα παχύνει πολύ τα τελευταία χρόνια, και στον ύπνο ρούχα και σκεπάσματα με πνίγανε. Σελίδα τραγικού ποιητή της αθλιότητας και της αγάπης: γυμνό τον πρωτόδα, γυμνή με κοίταζε τώρα για τελευταία φορά.

Αφού με μια ματιά αποτίμησε τη νεκρική μου φύση, γύρισε το βλέμμα στο παράθυρο, και σκέφτηκε να τ' ανοίξει. Να φύγει η ψυχή του πεθαμένου, έτσι λέγανε παλιά, κι αυτό σκεφτόταν τώρα. Μα είχε και μιαν άλλη έγνοια: μην κρουώσω έτσι ολόγυμνη. Έτσι στάθηκε ασάλευτος να με περιεργάζεται.

Αν ήμουν ζωντανή και ξυπνώντας τον έβλεπα να



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

κοιτάζει ανάμεσα στα μπούτια μου, θα μ' έπιανε ντροπή και θα τραβούσα το σεντόνι. Μα τώρα ήμουν πέρα απ' την ντροπή. Και είχε μια λογική, ένα δίκιο, το επίμονο βλέμμα του γιου μου. Από κει μέσα βγήκα, συλλογιόταν. Και τώρα... Τώρα σκεφτόταν τον εαυτό του σαν φύλλο, φρούτο, λουλούδι, που το 'κοψαν απότομα απ' τη φύτρα του. Πονέσαμε έτσι λίγο παρέα, κι έπειτα, παρ' ότι γνώριζε πως έπρεπε να μ' αφήσει απείραχτη όπως με βρήκε, πλησίασε και κάθισε δίπλα μου να με ευπρεπίσει.

Μ' ένα βρεμένο πανί σκούπισε την ξεραμένη χολή απ' το πιγούνι μου, κι ανασηκώνοντας το κεφάλι μου στο μαξιλάρι μου 'κλεισε το στόμα που έχασκε. Έπειτα μου 'κλεισε τα πόδια και με σκέπασε με το σεντόνι της προίκας μου, που είχε αντέξει πιο πολύ από μένα. Κι αυτές οι κινήσεις ήταν τρυφερές σαν στίχοι: έτσι του σκούπιζα κι εγώ μωρό τα σάλια, έτσι τον σκέπαζα όταν χαράματα τον έβρισκα στην κούνια του κουβαριασμένο και χωρίς το πικέ κουβερτάκι του.

Τα όσα ακολούθησαν δεν έχουν σημασία. Μόνον εκείνες οι στιγμές, που στεκόμουν πλάι του δίχως να μπορώ να τον αγκαλιάσω και να τον παρηγορήσω κι έλεγα *Κλάψε, πουλάκι μου. Κλάψε να ξεπονέσεις*. Μα ήταν νωρίς, είχε ακόμα μόνο το απόκοσμο να του γεμίζει την καρδιά. Έκλαψε την επομένη, και μετά από χρόνια, χίλιες φορές όσο δεν έκλαψε εκείνο το πρωί.

Έτσι αρχίζει η ιστορία μου. Με λένε Κατερίνα, και



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

πέθανα ακολουθώντας έναν δρόμο σκοτεινό, μοναχικό, κάτω απ' το είδωλο της νύχτας, γιατί είχα μέσα μου πολλά που δεν αντέχονταν. Πέθανα τρομοκρατημένη κι έρημη, πνιγμένη απ' το φαρμάκι μου. Μα δεν αξίζω τον οίκτο σας, όχι. Πέθανα απ' το δικό μου χέρι.

Όπως πρέπει να πεθαίνουν οι φονιάδες.

Αμισός

Αρχές του εικοστού αιώνα, και εις Αμισόν συντελείται ένα έγκλημα σιωπής: μια ιστορία διαγράφεται βάνουσα, κι έτσι θα μείνει σβησμένη για πάνω από έναν αιώνα. Μα η μοίρα του λαού αυτού –του λαού μου, του λαού του γιου μου– είναι γραμμένη με θυσίες κι εγκλήματα: ένα παλίμψηστο μίσους.

Τη λένε Σάρα, και στα είκοσι πέντε, φτωχή κι ανύπαντρη, λογίζεται πια για μεγαλοκοπέλα χωρίς ελπίδα αποκατάστασης. Ποιος θα την πάρει την Οβριά τη σιτεμένη με το μαλλί το κόκκινο σαν του Οξαποδώ τα γένια και δίχως βρακί στον κώλο της; Κι όμως, θα την πάρει ο Δημητρός ο Κωνσταντινίδης, έμπορος της συμφοράς κι ορφανός από γονείς μ' απαιτήσεις. Ωστόσο, κάμνοντας τέτοια παραχώρηση –γυναίκα έναν χρόνο μεγαλύτερη απ' τον ίδιο, κι από τη φάρα που σταύρωσε τον Χριστό–, ζητά (ή μάλλον επιβάλλει· οι άντρες



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

δεν ζητούσαν τότε) από τη Σάρα να απαρηνηθεί γενιά και όνομα. Πλούσιος μπορεί να μην είναι, μα είναι καλός Χριστιανός και τον σταυρό του τον κάνει και τη Σαρακοστή νηστεύει όταν τον βλέπουν, κι άμα είναι να κάνει φαμελιά μαζί της δεν σηκώνει να του βγάλει τα δικά του τα παιδιά (τουτέστιν, αγόρια) αντίχριστα. Έτσι, χωρίς πολλά-πολλά, την ξαναβαφτίζει Κατίνα, την παίρνει από το χέρι, και την παντρεύεται με μια χούφτα ανθρώπων στην εκκλησία.

Στεφανωμένη πια, και μ' ένα κεραμίδι πάνω απ' το κεφάλι της, η Σάρα δεν αργεί να γίνει Κατίνα στην καρδιά της, και το ίδιο γρήγορα του ξαμολά τριπλή σπορά του Δημητρού – μα και τα τρία κορίτσια, το ένα πίσω απ' τ' άλλο σαν μαχαιριές: την Ειρήνη, την Αριάδνη και τη Φωτεινή. Και δεν είναι μόνο που 'ναι θηλυκά κι άρα φαγάνες προίκας, είναι κι αλλιώςίτικα τ' αναθεματισμένα, θαρρείς και τα 'σπειραν οι δώδεκα φυλές: κατάξανθη η Ειρήνη, καταμελάχρινη η Αριάδνη, και η Φωτεινή ρούσα και φακιδιάρα σαν τη μάνα της.

Κι ωστόσο, με τη νοικοκυροσύνη της οικονόμας Κατίνας –σε κάτι τού φάνηκε χρήσιμη εν τέλει η ακατονόμαστη φυλή που κουβαλά εντός της– και την εργατικότητα του Δημητρού που ξημεροβραδιάζεται στο μαγαζί να μη λείψει τίποτα απ' τις θυγατέρες του, το βιος τους αυγατίζει διαρκώς, κι αρχές του είκοσι το λες πια και πλούσιο το Κωνσταντινίδικο: κόρες με



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

πιάνο και ξένες γλώσσες σε καλό σχολειό, κρέας κάθε μέρα, και δόξα τω Θεώ.

Ως την Καταστροφή, που τους ξαποστέλνει στο Κουλέ Καφέ της Σαλονίκης, ξεριζωμένους και πένητες. Από κύρης κι αφέντης ο Δημητρός, τουρκόσπορος. Από πρώτη στην τάξη η Ρηνούλα, να 'χει τώρα συμμαθήτριες Ελληνοπούλες να την κοιτάζουν από πάνω ως κάτω με περιφρόνηση, και να λένε: «Αυτή είναι η Ρηνούλα που μένει στην παράγκα».

Αυτή η παράγκα –ή μπαράγκα– θα τη στοιχειώνει μια ζωή την Ειρήνη. Τη μεγάλη, που 'θελε να γίνει γιατρός, και τώρα να σου την απ' τον οντά στη φουφού να μαγειρεύει πατάτα βραστή («Τι έχουμε σήμερα, Ρήνη μου;» «Ψωμί με δόντια».) να φάνε οι μικρές, γιατί μέσα σ' όλη την κακοτυχία τους, χάσανε και τη μάνα τους λίγο μετά τη μετανάστευση. Την πήρε το κάρο του δήμου.

Και δώστου όνειρα η μάνα μου η κυρα-Ρήνη. Και οι μικρές, στον κόσμο τους – κυριολεκτικά. Αν και η διάγνωση θα τεθεί χρόνια μετά, η Φωτεινούλα, η μικρή, πάσχει από νοητική υστέρηση. Και η μεσαία –η κούκλα η Αριάδνη, με το πράσινο μάτι και το μαύρο μαλλί, που δώδεκα χρονώ τη γυρεύανε σε γάμο τα φτωχόπαιδα της Άνω Πόλης– αρχίζει να δείχνει τα πρώτα συμπτώματα της σχιζοφρένειας που θα τη βασανίζει ως την τελευταία της ώρα.

Βαριά κληρονομικότητα η φαμίλια μου· βαριά



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

κληρονομιά. Λες και το πρώτο εκείνο κρίμα (το ξαναβάφτισμα της Εβραίας γιαγιάς μου) ζητούσε εκδίκηση βιβλική στα παιδιά τ' αθώα. Τι να πεις και τι να πω.

Η Ειρήνη, τουλάχιστον, από ψυχική υγεία ήταν ακράνι. Πεντάγερη στο μυαλό, μα όχι και στο σώμα. Οι κακουχίες θα της στοιχίσουν έναν πνεύμονα από χτικιό και μιαν ισόβια καμπουρίτσα. Σαν τη συχωρεμένη τη μάνα της, στα είκοσι θα μοιάζει κιόλας μεγαλοκοπέλα, κι έτσι θα πέσει με τα μούτρα στον πρώτο ιδανικό νυμφίο, που θ' ανοικοδομήσει τα χαμένα μεγαλεία.

Όλοι τη ζήσαμε την καταστροφή. Όλους μάς έφαγε η μπαράγκα.

Απ' τ' Άγραφα

Γενάρη του 1901 γεννιέται στην ορεινή Καρδίτσα ο πατέρας μου ο Μηνάς. Χωριανός το επώνυμο. Δεύτερος γιος, δεύτερος σε όλα. Ο πρώτος, ο Βάγγος, όλα στα πόδια του: σχολείο, μετά σπουδές, αργότερα καριέρα στον στρατό, όπου θα διαπρέψει με το παρατσούκλι “χομμουνιστοφάγος”. Ο Μηνάς μεγαλωμένος με κάνα χάδι απ' την Κατίγκω, τη Βλάχα μάνα του, που δεν μιλούσε ελληνικά κι έτσι ζούσε βουβή, και με



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

μπόλιχο ξύλο και περιφρόνηση απ' τον πατέρα του, τον παπά του χωριού.

Η τελευταία πικρή σταγόνα θα 'ναι σταγόνα λειτουργιάς. Διότι, για να του υπενθυμίσει πόσο κατώτερος είναι, ο παππούς μου ο τράγος βάζει τον γιο του να κοινωνάει τελευταίος, μετά από μια φθισική γριά που τη σιχαίνεται. Ε, κι ένα πρωί, θα 'τανε δεν θα 'τανε οκτώ χρονώ το έρμο το παιδί, δίνει μια, γκρεμίζει πατέρα και δυσκοπότηρο χάμω, και του λέει: «Που να σου καβαλικέψει ο διάολος τη μάνα, σκατόπαπα!». Και με μιαν αποχαιρετιστήρια φτυσιά στα μούτρα φεύγει για πάντα από τον τόπο του.

Θα τον φιλοξενήσει ένας σπλαχνικός θείος, ζαχαροπλάστης στην Καρδίτσα – αν κι όχι τόσο σπλαχνικός ώστε να του παραχωρήσει μισό μέτρο στο παραγώνι. Ο μικρός Μηνάς περνάει τα κρύα βράδια του χειμώνα τουρτουρίζοντας στο κοτέτσι της αυλής και, σαν να μην έφτανε η απλήρωτη, σκληρή δουλειά και η κακουχία της νύχτας, κολλάει και κοτόψειρες. Για όλη του τη ζωή θα 'χει στον νου του τα δύο αυτά τραύματα ενωμένα σ' ένα τέρας: Κάθε φορά που θα βλέπει παπά, θα φτύνει χάμω ηχηρά και θα λέει: «Τράβα να ξεψειρίσεις τα γένια σου απ' τις κοτόψειρες, τράγο».

Η δεκαετία του είκοσι τον βρίσκει στη Θεσσαλονίκη, με πάγκο στη στοά Μοδιάνο, να πουλάει μολινέδες, κουβαρίστρες, κλωστές κι άλλα φιλολοΐδια, πλάι-



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

πλάι με μελλοντικούς κροίσους της συμπρωτεύουσας. Δουλεύοντας σαν το γομάρι, θα κάνει λεφτά, κι ως το τριάντα θα 'χει πια δικό του μεγαλομπακάλικο – σχεδόν σαν σούπερ μάρκετ της εποχής εκείνης– επί της οδού Βαλαωρίτου. Έχει να ζήσει γενιές το μαγαζί αυτό... (Το κτίριο, σε αντίθεση με τους ανθρώπους του, σώζεται ακόμα.)

Το 1931 ο πατέρας μου ο Μηνάς θα γνωρίσει τη μάνα μου την Ειρήνη, μικρότερή του κατά δέκα χρόνια, θα την ερωτευτεί τρελά, και θα την παντρευτεί. Και η κυρα-Ρήνη; Χρόνια μετά –μιλώντας στη μικρή της κόρη τη ζαβή, που 'χει για έμπιστη γιατί, ό,τι και να μαρτυρήσει, ποιος θα το πιστέψει το Κατερινιώ το σαλεμένο;–, όταν θα τη ρωτήσω αν τον είχε ερωτευτεί κι εκείνη τον μπαμπά, θα μου πει, σφιγμένη:

«Με τα χρόνια έμαθα να τον αγαπάω». Σαν να ήταν ξένη γλώσσα ο Μηνάς, που, τι να κάνεις, λίγο-λίγο τη μιλάς κι ας σε ζορίζει.

Γιατρέ, αναγνώστη, μην ψάχνετε παραπέρα. Ιδού η ρίζα του κακού.

Εγκεφαλίτιδα, είπαν

Το '33 γεννιέται ο Δημητράκης – ένα ξανθό, πρασινομάτικο κουκλί. Η Ειρήνη, αφέντρα και κυρά, έχει βε-



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

βαίως παραδουλεύτρα (μεγάλο το σπίτι στην παλιά Παραλία, και πού να το μαζεύει μοναχή της;), αλλά με τη γέννηση του παιδιού φέρνει κι από ένα χωριό της Ρούμελης μια μικρανιψιά της, τη Ζωίτσα, για ψυχοκόρη, να τη βοηθήσει ν' αναστήσει τα παιδιά. Τι λέξη αλλόκοτη· λες και γεννιόμασταν πεθαμένα.

[Έχει ενδιαφέρουσα ζωή η Ζωίτσα. Έβδομο κορίτσι στη σειρά –κι ας είχαν βγάλει την προηγούμενη Αγορίτσα για να πιάσουν επιτέλους το αγόρι–, λίγες ώρες μετά τη γέννησή της (όλα αυτά εν έτει 1924) τοποθετείται εντός ταψιού ως άψητη κρεατόπιτα, και αφήνεται στα κεραμίδια του σπιτιού, να παγώσει μες στη νύχτα και να γλιτώσουν από άλλο ένα στόμα. Ένας παπάς και πάλι θα 'ναι το πρόσωπο του δράματος, που θα την ακούσει να σκούζει, θα την κατεβάσει, και θα τη μεγαλώσει μαζί με την άκληρη γυναίκα του.

Αυτή τη σωτηρία θα τη μεταφέρει μαζί της όσο ζει η Ζωίτσα, και θα τη μοιράζει, μαζί με τη στοργή και την αγάπη της. Μόνη της θα μεγαλώσει τα παιδιά της θειας της της Ειρήνης, κι ενώ δεν θ' αποχτήσει ποτέ δικά της, δεν θα δοθεί ούτε στιγμή στην πίκρα, τον φθόνο, την οργή. Ο γιος μου θα τη λατρεύει σα δεύτερη μάνα, και το βράδυ του αιφνίδιου θανάτου της εγώ κι ο αδελφός μου ο Άγις θα ξυπνήσουμε απ' τον ύπνο μ' ένα τίναγμα, νομίζοντας πως έγινε σεισμός.]



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

Μα, να γυρίσω στον Δημήτρη, που δεν πρόλαβα ποτέ ούτε να τον δω – πέθανε είκοσι χρονώ, λίγο αφότου γεννήθηκα.

Τα πρώτα τρία-τέσσερα χρόνια ήταν ένας άγγελος: μωρό χερουβικής ομορφιάς και γαλήνης· δεν έκλαιγε, δεν φώναζε, μόνο χαμογελούσε, και ήταν τρομερά συνεσταλμένος – δεν ήθελε χάδια, φιλιά κι αγγίγματα. Όμως ακόμα κι αυτό το βλέπαν ως κάτι το χαριτωμένο: σαν νάζι, σαν σκέρτσο μωρουδιακό.

Μόνο που φτάνει πέντε ο Δημητράκης κι ακόμα να μιλήσει. Και στο μεταξύ τα χούγια του επιτείνονται: έτσι και πας να τον πιάσεις, στριγγλίζει και κλοτσάει σαν διαόλι. Το πιθανότερο, έπασχε από κάποια μορφή αυτισμού. Ωστόσο τότε ακόμη ή ήταν απίθανο να γίνει μια τέτοια διάγνωση, ή οι γονείς μου δεν ήθελαν τη ρετσινιά πως το πρώτο τους παιδί βγήκε κουσουρλίδικο.

Έτσι η μάνα μου θα στείλει τον Δημητράκη πακέτο στην Ελβετία, σε άσυλο για παιδιά, όπου η ίδια δεν θα πατήσει ποτέ το πόδι της, με τη δικαιολογία ότι «δεν αντέχει τη σύγχυση» κι έχει «και τ' άλλα της παιδιά να λογαριάσει». Μόνον ο πατέρας του ο Μηνάς θα πηγαينوέρχεται, κάθε τόσο, ξεκλέβοντας χρόνο απ' τη δουλειά που είναι η ζωή του η ίδια, για να δει τον πρωτότοκο, το μωρό του, να μεγαλώνει σαν αμίλητο αγρίμι. Στα σαράντα του, μετά από μια τέτοια σπαρχιτική συνάντηση, ο μπαμπάς θα πάθει ένα ελαφρύ



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

εγκεφαλικό, που θα του αφήσει μια μόνιμη πάρεση στο αριστερό μισό του προσώπου.

Στα σόγια, στους γείτονες και στους λοιπούς περιεργούς, θα πουν πως ο Δημήτρης έπαθε στα δύο εγκεφαλίτιδα, που τον κατέστησε ισοβίως ανάπηρο.

Εξάλλου, θα 'ρχόντουσαν κι άλλα παιδιά.

Κι άλλη κρυμμένη αρρώστια.

Τα μάτια του

Αν ένα πράγμα είχε στιγματίσει την ψυχή της έφηβης τότε Ειρήνης καθώς έβλεπε τον κόσμο της να καταρρέει και να χάνεται, ήταν η απώλεια της ομορφιάς: το ωραίο δίπατο σπίτι τους στη Σαμψούντα, τα λουσάτα της ρούχα, τα εύηχα γαλλικά και το τραγούδι στο ωδείο. Όλη της τη ζωή θα πάσχιζε να αποκαταστήσει τη χαμένη εκείνη ωραιότητα – και η ζωή θα της εναντιωνόταν με κάθε τρόπο.

Βρισκόμαστε στο '39. Σε λίγο ο πόλεμος θα καταπιεί την Ελλάδα, μα ο πατέρας μου δεν θα υπηρετήσει. Αρχικά θα τον βολέψει ο караβανάς αδελφός του ως “γονέα αναπήρου τέκνου” και κατόπιν το εγκεφαλικό θα τον απαλλάξει οριστικά. Φθινόπωρο του '39 θα γεννηθεί ο Μύρων, ο δευτερότοκος, που ωστόσο η μάνα μου θα θεωρεί διά βίου ως πρωτότοκο:



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

ο πρώτος που θα της πετύχει. Έτσι τον φαντάζεται χαϊδεύοντας τη φουσκωτή κοιλιά της.

Μα και σ' αυτό θ' ατυχήσει η κακομοίρα. Ο Μύρων γεννιέται με πυκνό μαύρο μαλλί κι έντονο στραβισμό. Εις μάτην ο γιατρός διαβεβαιώνει πως το φαινόμενο θα ατονήσει συν τω χρόνω. Οι μήνες περνούν και η πραγματικότητα είναι αποκαρδιωτικά αδιάφουστη: ο Μύρων είναι αλλήθωρος.

Για πρώτη φορά, ο μπαρμπα-Μηνάς οργίζεται με τον έρωτά του. «Δυο παιδιά μου 'κανες, το 'να χειρότερο από τ' άλλο. Σκάρτη φάρα πήγα και παντρεύτηκα».

Να κλαίει και να οδύρεται η κυρα-Ρήνη. «Παιδί σου είναι, τι κι αν είναι λίγο κιόρης;»

«Λίγο; Τούτο τηράει με το 'να μάτι το γιαχνί, με τ' άλλο το πιλάφι».

Και ούτω καθεξής. Η μάνα μου αρνείται πεισματικά να δεχθεί πως η ατυχής ετούτη πινελιά τής χαλάει τον πίνακα του τέλειου βρέφους. Παχαίνει τον Μυρωνάκη σαν σφαχτάρι (χρόνια θα παιδεύεται να χάσει τα περίσσια παιδικά κιλά του), και τον επιδεικνύει στις φιλενάδες της ως ό,τι ωραιότερο έπλασε η φύση. Ακόμα κι όταν το τρίτο στη σειρά παιδί της, ο Κωστάκης, πεθαίνει στην κούνια από κοκίτη που του κόλλησε ο κατά έναν χρόνο μεγαλύτερος Μύρων, η έγνοια της δεν είναι το ετοιμοθάνατο νεογνό αλλά ο κανακάρης της, ο πρώτος της, που βήχει και βασανίζεται. Άκλαυτος ετάφη ο Κωστάκης.



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

Μισόν αιώνα έπειτα, λίγες μέρες μετά τον θάνατό της, ένας παπάς της γειτονιάς με καταγωγή από την Τήνο θα φάξει και θα με βρει για να μου πει ότι επί πενήντα χρόνια, κάθε χρόνο ανελλιπώς, η κυρα-Ρήνη του 'δινε από ένα ασημένιο τάμα με δυο μεγάλα ωραία μάτια για να το πάει στη Μεγαλόχαρη.

«Για τα μάτια του, πάτερ» έλεγε. «Τα ματάκια του τα δόλια». Κι ας ήταν ήδη σαραντάρης ο Μύρων, πάτερρας με παιδιά.

Καθώς ο αντίχειράς μου μυρμηγκιάζει...

... θαρρώ κάτι κακό πως πλησιάζει.

Για τους περισσότερους, το κακό θα το ενσαρκώσει η αδελφή μου η Κλειώ. Το ίδιο πίστευα κι εγώ.

Μα τώρα ξέρω. Για μένα ετοιμαζόταν.

Με το ζερβί

Άνοιξη του '46 γεννιέται ο αδελφός μου ο Αίγισθος. Ήξερε άραγε η μάνα μου τι ατυχές όνομα του 'δινε; Ευτυχώς, κάποιος θα της το σφύριξε, φαντάζομαι, κι έτσι προέκυψε –με ιώτα, φυσικά– το “Άγισ”.





ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

Ο Άγις γεννιέται με καρδιά χρυσάφι. Θα μ' αγαπήσει περισσότερο από κάθε άλλη γυναίκα στη ζωή του, και για μένα θα είναι ο άντρας των ονείρων μου. Αν βρίσκετε τον αδελφικό έρωτα νοσηρό, έπρεπε να μας βλέπατε μαζί...

Μα και τούτη η γέννηση δεν είναι ανέφελη. Παρά τα σγουρά ξανθά μαλλιά και το ζωγραφιστό μουτράκι, τα γαλάζια μάτια του Άγη στραβίζουν κι αυτά – ανεπαίσθητα, σχεδόν, σε σύγκριση με του Μύρωνα, μα ίσια δεν τα λες. Και καθώς από τα δύο του χρόνια θα είναι αναγκασμένο (όπως κι ο αδελφός του) να φορά χοντρά μυωπικά γυαλιά, ο στραβισμός θα είναι εμφανής.

Η κυρα-Ρήνη έχει πια παραιτηθεί. Καταπώς φαίνεται, έτσι είναι το γραφτό της: άλλες γεννάνε δίδυμα, άλλες τα βγάζουνε νεκρά, αυτηνής η μοίρα της είναι να γεννάει κιόρηδες.

Αν και θα μεγαλώσει υπό τη σκιά του χαϊδεμένου Μύρωνα, ο Άγις δεν θα κακιώσει με τη ζωή όπως αργότερα η αδελφή μου η Κλειώ. Θα υπομείνει καρτερικά τα χουνέρια που 'ρχονται απανωτά: τον ψευδισμό, τον ανταγωνισμό και τα καψόνια του μεγάλου του αδελφού, τις κακές του επιδόσεις στο σχολείο και την αριστεροχειρία του, για την οποία θα φάει ξύλο με τη σέσουλα απ' τη μάνα του. Η Ζωίτσα το μάζευε το φουκαριάρικο, κι έμπαινε βράχος μπροστά του, αν και στο τέλος έμαθε να γράφει με το δεξί, κάτι που





 ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

πιθανώς να ευθύνεται για την κατοπινή του δυσλεξία. (Κι ωστόσο τον θυμάμαι, χρόνια μετά, να παίζει μπάλα με τον γιο του τον Μηνά, και να σουτάρει –φυσικά– με τ’ αριστερό. Δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου όση βία κι αν υποστεί.)

Ίσως η μάνα μου θα ’πρεπε να ’χε αρκεστεί στα τρία (ή, όπως το έβλεπε εκείνη, στα δύο) παιδιά. Μα ο πατέρας μου την κυνηγούσε να την “καβαλικέψει” ως τα βαθιά γεράματα, κι από καπότες φαίνεται δεν ήξεραν.

Έτσι, το Σωτήριο Έτος 1948, γεννιέται η Κλειώ.

Λικέρ μπανάνα

Γύρω στα τέσσερα, νήπιο σκανταλιάρικο και λιχούδιχο, το Κλειούδι μένει για δυο λεπτά ανεπίβλεπτο και τρυπώνει στην κουζίνα μπας και ξεθάψει έδεσμα κρυμμένο – κι ανοίγοντας το ντουλάπι του νεροχύτη, βλέπει στο βάθος ένα μπουκάλι με λικέρ μπανάνα. Δεν ξέρει να διαβάξει, αλλά η ετικέτα έχει τη ζωγραφιά μιας μπανάνας, και η Κλειώ λατρεύει τις μπανάνες όσο τίποτα στον κόσμο, έτσι ώστε το κιτρινωπό υγρό τής φαντάζει αγρίως λαχταριστό.

Από σύμπτωση, το καπάκι είναι μπόσικο, έτσι που μεμιάς καταφέρνει να το ανοίξει. Έχει ήδη σηκώσει



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

το ανοιχτό μπουκάλι κι έχει ανοίξει το στόμα διάπλατα όταν η Ζωίτσα μπαίνει στην κουζίνα, τη βλέπει, πατάει μια τσιρίδα, κι ορμώντας αρπάζει απ' τα στρουμπουλά χεράκια της Κλειώς το μπουκάλι, που δεν περιέχει λικέρ μπανάνα αλλά κεζάπι.

Την ιστορία αυτήν θα τη μάθω μερικά χρόνια αργότερα, όταν θα βρίσκομαι ήδη υπό το τυραννικό καθεστώς διαρχίας Μύρωνα - Κλειώς, οι οποίοι, έχοντας αντιληφθεί τις αδυναμίες του ζεύγους Άγη - Κατερίνας, τους υποβάλλουν καθημερινά στου λιναριού τα πάθη.

Κι όλο θα σκέφτομαι με ηδονική ανατριχίλα μιαν άλλη έκβαση: τη Ζωή να μην προφταίνει να σταματήσει την Κλειώ, και τη μεγάλη μου αδελφή πεσμένη στο μωσαϊκό της κουζίνας να σφαδάζει καθώς το ακουαφόρτε τής τρουπάει τα σωθικά και να πνίγεται στο ίδιο της το αίμα.

Ό,τι και να πεις, ήμασταν αγαπημένα αδέρφια τα τέκνα Χωριανού.

Όμως γιατί;

Πολλές φορές θα αναρωτηθώ για την αναπόδραστη πορεία της μεγάλης μου αδελφής προς την καταστροφή – τη δική της κι όσων την περιέβαλλαν κι έκαναν



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

το λάθος να της φερθούν με αγάπη. Ακόμα αναρωτιέμαι, κλεφτά, μέσα απ' τον γιο μου, κι απάντηση δεν έχω βρει.

Δεν πιστεύω στους “κακούς” ανθρώπους, κι ας έχει καεί η γούνα μου πολλάκις από πράξεις που στα μάτια του κόσμου προσεγγίζουν το απόλυτο κακό. Δεν νομίζω ότι η Κλειώ ήθελε να κάνει τις ζημιές που έκανε. Ίσως να την ωθούσε κάποια αδιάγνωστη παθολογία: ίσως να ήταν η άμυνά της, μια άμυνα σφαλερή – όπως σφαλερό είναι τις περισσότερες φορές καθετί το ανθρώπινο.

Ένα είναι βέβαιο: τα πρώτα της χρόνια, τότε που την είχε περισσότερο ανάγκη, η Κλειώ στερήθηκε την αγάπη όπως ο λιμασμένος την τροφή.

Το αποπαίδι

Ας επανεξετάσουμε το ανθρώπινο σκηνικό της οικογένειας Χωριανού ανάμεσα στα τέλη της δεκαετίας του '40 και στις αρχές του '50.

Πατέρας ορατός δεν υπάρχει: τον έχει καταπιεί το μαγαζί.

Η μάνα, επίσης αόρατη. Όταν δεν βολοδέρνει στα μαγαζιά σκορπώντας το απεριόριστο χαρτζιλίκι της σε αντίκες, περούκες και παστέλ ταγεράκια, ταξιιδεύει



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

με τον άντρα της, με πρόφαση τις εισαγωγές για το μαγαζί και στόχο την άνοδο, ταξική και ψυχική, που της προσδίδουν οι τσάρκες στην αλλοδαπή. (Η άποψη του μπαρμπα-Μηνά για τα ταξίδια, αφοριστική όπως οι περισσότερες απόψεις του, είναι: «Δέντρα εδώ, δέντρα κι εκεί. Σπίτια εδώ, σπίτια κι εκεί».) Στο σπίτι την Ειρήνη την πετυχαίνεις μόνον σε φάση αναδιακόσμησης, όπου και πάλι δεν ασχολείται με τον έμφυχο διάκοσμο (τα τέσσερα παιδιά της, που 'χει παραχωρήσει πλήρως στις φροντίδες της Ζωής), αλλά με τις ταπετσαρίες, τις φαγιάντσες, τα χαλιά και τους πίνακες: τουτέστιν, μ' ό,τι την απομακρύνει απ' το μηδέποτε λησμονηθέν στοιχείο της μπαράγκας στο Κουλέ Καφέ.

Η Ζωίτσα κοντεύει τα είκοσι και, παρά την καρδιά μάλαμα, έχει κι αυτή τα κουσούρια της, το μεγαλύτερο και πλέον δραματικό των οποίων είναι η άνιση κατανομή της αγάπης της: κρουνοί για τον Άγη και μένα, σταγονόμετρο για τον Μύρωνα και την Κλειώ.

Και τα τέσσερα αδελφάκια...

Ο Μύρων, στο κατώφλι της εφηβείας πλέον, χονδρός, γκαβός κι ο εσαεί χαϊδεμένος της μαμάς. Πρώτος μαθητής στο Γερμανικό, ανηλεής Νέμεσις του αδελφού του, Άγη (τον οποίο αποκαλεί “βλήμα” για τις κακές του επιδόσεις στο σχολείο και “γυναικούλα” για τη μαλθακότητά του και την αδυναμία του να αντι-



 ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

δράσει επιθετικά στα ποικίλα ψυχικά βασανιστήρια), και ανίερος σύμμαχος της Κλειώς, την οποία επίσης περιφρονεί αλλά του είναι χρήσιμη στις πλεκτάνες που σκαρφίζεται προκειμένου να διασαλεύει την τάξη και να κάνει τα μικρότερα αδέρφια του να υποφέρουν. (Καμιά φορά σκέφτομαι ότι ίσως εν τέλει ο πιο άρρωστος απ' όλους μας να ήταν ο Μυρωνάκης...)

Ο Άγις, σε μόνιμη σύγχυση και πανικό, με μόνο εφόδιο και προστάτη την αγάπη της Ζωίτσας, που ωστόσο τρέχει και δεν φτάνει καθ' ότι έχει επωμισθεί και πολλές απ' τις δουλειές του σπιτιού.

Η Κλειώ, διαόλι – και επισήμως: η Ζωή την αποκαλεί “Έωσφόρο”. Η μόνη επαφή της με τους γονείς της είναι οι σφαλιάρες και οι ξυλιές στα πισινά που εισπράττει για τις πολυάριθμες παραβατικές της συμπεριφορές.

Τέλος, εγώ. Το ατύχημα.

Τραύμα στο Μιλάνο

Ιούλιος του '52 και το ζεύγος Χωριανού, για να γιορτάσει την επέτειο του γάμου του, ταξιδεύει στο Μιλάνο – κατόπιν σφοδρής επιθυμίας της Ρηνούλας (όταν ήθελε ν' αποσπάσει χρήμα, ήξερε να κάνει τη γατούλα η μακαρίτισσα), ήτις ποθεί να ξετινάξει τον Μηνουλά-



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

κο της και να του μαδήσει το καρνέ των επιταγών στη Βιττόριο Εμανουέλε όπως μαδάει το γεράκι την κότα.

Και το βράδυ, στη σουίτα τους στο Grand Hotel, η κυρα-Ρήνη δίνεται στον άντρα της με περισσή παραίτηση και ξεγνοιασιά, βέβαιη πως, έχοντας πλέον πατήσει τα σαράντα, και με τη μήτρα της πεντάκις ταλαιπωρημένη, είναι ανίκανη να συλλάβει. Αμ δε.

(Μάλιστα, σαν από ένστικτο, την επομένη αγοράζει μια Μαντόνα τοίχου, ξυλόγλυπτη, μ' έναν ροδομάγουλο, άφυλο Ιησού στην αγκαλιά – μολονότι στο σπίτι της Βασιλέως Κωνσταντίνου δεν υπήρχε τίποτε άλλο το αγιωτικό. Την εικόνα αυτή θα την αγαπήσω πολύ, και θα την κρεμάσω πάνω απ' τη συζυγική μου κλίνη, παρά την έντονη απαρέσκεια του ανδρός μου. Τώρα την έχει ο γιος μου, μα ο δικός του άντρας, συνονόματος με τον δικό μου, δεν τον αφήνει να την επιδείξει – και καλά κάνει: αρκετή γκαντεμιά σκόρπισε το καρρακιτσαριό.)

Τι ρομαντικά και χλιδάτα που φαντάζουν όλα αυτά, ε; Σύλληψις, καίτοι μη άμωμος, εις Μεδιόλανα, υπό τον θολωτό ουρανό κρεβατιού ενός στρέμματος για να μην αγγίζουν τα απρόθυμα κορμιά... Θα τη φαντασιωθώ πολλές φορές αυτή τη μαγικήν εσπέρα, την πρώτη στιγμή της ύπαρξής μου, αν και καταπώς τα έφερε η ζωή και η αρρώστια μου δεν είδα ποτέ το Μιλάνο.

Βλέπετε, η μαμά μού την είχε αφηγηθεί αυτή την ιστορία – χωρίς ωστόσο να παραλείψει το κλου: ότι η



 ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

ίδια ούτε επιθυμούσε, ούτε πίστευε ότι μπορούσε να πιάσει άλλο παιδί.

Ύπαρξη τυχαία ή ύπαρξη-ατύχημα: σαν να γλιστράς και να πέφτεις· σαν να παίρνεις μια χούφτα χάρπια ελπίζοντας ότι επιτέλους θα κοιμηθείς και να πεθαίνεις.

Το μελέκι

Μελέκι μου. Έτσι θα με φωνάζει η μάνα μου. Άγγελέ μου. Ως κι ο μπαμπάς μου, που πενηντάρης πια κι ασπρισμένος και με την ημιπάρεση μοιάζει παππούς μου περισσότερο, πιθανώς συγκινημένος απ' το γεγονός ότι έχω τ' όνομα και τη θωριά της Βλάχας μάνας του, μου χαρίζει παρανόμι: το αρνάκι.

Καλόβολο το αρνάκι το σαρκοβόρο: ό,τι του βάλεις τρώει. Κοιμάται δίχως γκρίνιες, δέχεται το λούσιμο ή την εξέταση του γιατρού καρτερικά, χαμογελαστά.

Δεν είναι περίεργο, βεβαίως· μονάχα θλιβερό, το ότι αυτά τα τρία-τέσσερα χρόνια Παραδείσου δεν μπόρεσαν να κρατήσουν λίγο παραπάνω.

Διότι είμαι ακόμα πολύ μικρό και χαϊδεμένο κι απροστάτευτο για να υποβληθώ στην καθημερινή κόλαση του κόμματος Μύρωνα - Κλειώς – μα όχι τόσο μικρό ώστε να μην αντιλαμβάνομαι ως την βαθύτερη



 ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

κόχη της ψυχής μου την αγάπη που χύνεται απ' τις καρδιές της Ζωίτσας και του επτάχρονου Άγη σαν χρυσή βροχή. Αν έδωσα αγάπη στη ζωή μου, είναι γιατί τη χόρτασα νωρίς.

Μεγάλωσα, όμως. Ο άγγελος έγινε δαίμονας.

Ξέχασα να σας πω. Γεννήθηκα στις 2 Απριλίου του 1953.

Μεγάλη Πέμπτη.

Εγκλήματα κατ' οίκον

Όταν τέσσερα αδέλφια καταλήγουν στα σαράντα τους να ζουν και τα τέσσερα με ψυχοφάρμακα, κάτι πολύ κακό έχει συμβεί στα παιδικά τους χρόνια.

Γιατροί προσπάθησαν να εξηγήσουν, να επουλώσουν, ενίοτε δε και να κουκουλώσουν· σύζυγοι στοργικοί κι εξουθενωμένοι πάσχισαν να γιατρέψουν με έρωτα, αφοσίωση, απειλές κι εύλογη αγανάκτηση· παιδιά τραυματίστηκαν βαδίζοντας στο ψυχικό ναρκοπέδιο ανθρώπων που ήταν ακατάλληλοι για γονείς.

Ακόμα προσπαθώ, μέσα από τούτη τη γραφή, να καταλάβω. Να μπω μες στην ψυχή των υπαιτίων, που δεν είναι άλλοι απ' αυτούς που μας ανέθρεψαν.

Οι γονείς μου, λοιπόν. Ο πατέρας μου: ένας άντρας μάλλον τραχιιάς ιδιοσυγκρασίας, επιρρεπής σε σκλη-



ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ

ρότητα και ειρωνείες απέναντι σ' όσους θεωρεί κατώτερους ή υποτελείς του, βαθύτατα συμπλεγματικούς και οξύθυμος· όταν στα εβδομήντα οκτώ του θα δείξει για πρώτη φορά το γλυκό του πρόσωπο, απέναντι στον νεογέννητο γιο μου, όλη η φαμίλια θα μείνει με ανοιχτό το στόμα – ακόμη κι εγώ θα σκεφτώ πρώτα τη μαλάκυνση και μετά την αγάπη. Απέναντι στα δικά του παιδιά, καμία γλύκα: ανταγωνιστικός με τα αγόρια, δράκος με τα κορίτσια. Απ' τους πατεράδες που επέβαλλαν τον πληθυντικό χωρίς να τον απαιτήσουν, μόνο και μόνο με το βραχώδες, το απηνές της φυσικής τους παρουσίας.

Η μάνα μου: μια γυναίκα που έχει περάσει κακουχίες και ταπεινώσεις, που έχει ζήσει και γεράσει χωρίς να γνωρίσει τη χαρά του έρωτα, που πασχίζει, σαν ηρωίδα κακού μυθιστορήματος για γυναίκες, να γεμίσει το μέσα της κενό μ' ένα σωρό υπερτιμημένες μαλακίες που της μοσχοπουλάνε οι αντικέρ και οι διακοσμητές της Σαλονίκης. Απ' τα ταξίδια που κάνει συχνά μοναχή της, έχει πόθο διακαή τη μετακόμιση στην Αθήνα, όπου φαντάζεται πως θα μπορεί να συναναστρέφεται γόνους παλαιών τζακιών και φουφούδων, αλλά ο άντρας της δεν θέλει να γίνει από πρώτος στο χωριό εκατοστός δεύτερος στην πόλη. Και είναι και τα παιδιά στη μέση...

Και η Ζωή: μια γυναίκα καλόκαρδη αλλά και βαθιά τραυματισμένη, με μύριες φοβίες (σκυλιά, αυτο-



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

κίνητα, αδιόρατοι κίνδυνοι) που θα μεταδώσει εν είδει νευρώσεων στα μακρινά της ξαδερφάκια που ανατρέφει ερήμην γονέων κι ελέω Θεού, δείχνοντας προτιμήσεις σαφείς κι αδιαπραγμάτευτες, σταλινικές σχεδόν: τα δυο παιδιά της θησαυροί, και τ' άλλα δυο κουράδες.

Κι έρχομαι το '53 εγώ, και με τη γέννησή μου ξεχειλίζω το ποτήρι της κυρα-Ρήνης, που έτσι κι αλλιώς αφορμή ψάχνει να ξενοιάσει.

Τα τρία μεγάλα της παιδιά (ο Μύρων, δεκατεσσάρων ετών, ο Άγις, επτά, και η Κλειώ, μόλις πέντε χρονώ – που έκλαιγε κι έσκουζε το δόλιο: «Θε θέλω να πάω χολείο!») μπαίνουν “ημι-εσωτερικά” σε ιδιωτικό σχολείο. Τουτέστιν, μένουν εκεί και μετά το τέλος των μαθημάτων, ως τις επτά-οκτώ το απόγευμα, οπότε και, ταϊσμένα κι εξαντλημένα κι έτοιμα για ύπνο (σε κοινό δωμάτιο, παρακαλώ, που να χέσω το οροφοδιαμέρισμα των διακοσίων τετραγωνικών), επιστρέφουν με μισθωμένο ταξί στο σπίτι, που πλέον είναι ο αχανής παιδότοπος της μικρής Κατερίνας.

Η αντιμετώπιση της μητρικής αυτής προδοσίας – την οποία εξακολουθώ μες στην ανυπαρξία μου να βρίσκω αισχρή και ασυγχώρητη– ποικίλλει από αδελφι σε αδελφι. Ο Μύρων και η Κλειώ το βλέπουν ως πρόκληση, κι ορκίζονται να μου κάνουν τη ζωή μαύρη, ενώ ο Άγις είναι μες στην τρελή χαρά και με λατρεύει ακόμα περισσότερο από πριν.